
Repere arheologice medieval-timpurii în zona Adamclisi (jud. Constanța)

Cristina PARASCHIV-TALMAȚCHI,
Gabriel TALMAȚCHI,
Constantin ȘOVA

Cuvinte cheie: Tropaeum Traiani, medieval timpuriu, cataramă, ceramică, necropolă.

Keywords: Tropaeum Traiani, early medieval, buckle, ceramics, necropolis.

Cetatea de la Tropaeum Traiani (com. Adamclisi, jud. Constanța) este unul dintre cele mai importante centre economice, politice și religioase din Dobrogea romană (în cadrul provinciei Scythia Minor), cercetările de specialitate efectuate de mai bine de 120 de ani relevând o mare cantitate de informații cu caracter istoric, arheologic și arhitectural, diseminate în lucrări științifice și de popularizare¹. Beneficiar al poziționării sale pe drumul militar și comercial central dobrogean², centrul fortificat a manifestat în perioada secolelor IV-VI p.Chr. multe semne de prosperitate în cadrul realităților locale și regionale. Dar, odată cu atacul avar, din anul 586 p.Chr., el pare să fi primit o lovitură puternică din perspectiva caracterului său urban, abandonându-se complet viața civică, menținându-se doar locuiri modeste (ziduri cu pietre neuniforme la exterior, legate cu pământ, uneori cu pământ galben)³. Același atac a afectat și alte centre importante ale vremii ca Ratiaria, Durostorum, Zaldapa, Markianopolis etc., așa cum ne relatează sursele literare și arheologice⁴. Ultimele informații pe care le deținem referitoare la evoluția sa și a altor centre aparțin primului și celui de al doilea sfert al secolului VII p.Chr., în contextul noilor realități etnice și militare de la Dunărea de Jos, de încercare a menținerii autorității bizantine timpurii în această zonă⁵.

Din punct de vedere arheologic, primele semnalări discrete privind o posibilă „repopulare” a unor sec-toare din interiorul său (în special din apropierea porților de nord și sud, respectiv de-a lungul incintei) sau a imediatelor împrejurimi, aparțin secolelor IX-XI, specifice evului mediu timpuriu (Pl. I). Un fenomen identificat în multe locuri din cetate este posibila demantelare semnificativă a incintelor, porților și a unor importante edificii din cetate⁶. Aceste stări de lucru par să se fi întâmplat și în perioada evului mediu timpuriu, când

1 Cercetările arheologice au debutat la cetate în anul 1891 fiind efectuate de Grigore Tocilescu; printre lucrările publicate privind rezultatele săpăturilor vezi Tocilescu 1893, p. 13-34; Murnu 1910, p. 155-161; Papuc 1974, p. 325-337; Domăneanțu 1975, p. 231-240; Barnea 1975, p. 61-65; Barnea 1977, p. 261-271; Barnea *et alii* 1979, *passim*; Sâmpetru 1994, *passim* etc.

2 Barnea 2010b, p. 547-548.

3 Barnea 1977, p. 269.

4 Vulpe, Barnea 1968, p. 433; Madgearu 1997a, p. 318; Madgearu 1997b, p. 19; Barnea 2002, p. 18.

5 Petre 1987, p. 118; Damian 1998, p. 13, n. 51; Barnea 2010a, p. 526.

6 Despre demantelarea zidurilor cetății în secolele X-XII, în special a blocurilor de parament, vezi la Barnea 1977, p. 269; Cătănicu 2000, p. 8; Cătănicu 2001, p. 24; Cătănicu 2002, p. 21.

Cristina PARASCHIV-TALMAȚCHI, Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, e-mail: ctalmatchi@gmail.com
Gabriel TALMAȚCHI, Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, e-mail: gtalmatchi@yahoo.com
Constantin ȘOVA, Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, sova_costin@yahoo.com

blocuri de calcar se pare că au fost reutilizate pentru diverse construcții, cu predilecție militare. O posibilă dovadă în acest sens o constituie identificarea în zona acestor monumente fie a unui șanț de demantelare, fie a unui nivel de demantelare cu dărâmătură în care se găsesc și materiale medieval-timpurii⁷.

În rândurile următoare ne propunem semnalarea tuturor descoperirilor medievale timpurii cunoscute până în acest moment la Adamclisi și în localitățile din împrejurimi din materialele editate, pe care le completăm cu informații noi apărute în timpul cercetărilor arheologice sistematice și de teren făcute în zona cetății în ultimii ani.

De-a lungul timpului, în cetatea romano-bizantină, cercetările arheologice au scos la lumină numeroase urme specifice acestei perioade. Astfel, în sectorul de sud-vest al zidului de incintă, la o distanță de 16 m de acesta, pe curtea aflată între turnurile T17 și T18, a fost descoperit un bordei de formă dreptunghiulară (la 0,40 m sub nivelul de călcare actual), care tăia stratul de sub dărâmătura cetății. Bordeiu era prevăzut cu vatră în colțul de nord-vest și a oferit un bogat material ceramic, care ar aparține secolului al X-lea p.Chr.⁸ Aceleași perioade i-a fost inițial atribuit un șanț cu adâncimea de 2,50 m (realizat probabil cu scopul de a demantela incinta, prin desprinderea blocurilor de parament), de unde au fost strânse fragmente ceramice specifice evului mediu timpuriu, datate de descoperitor în secolele X-XI⁹. Asupra încadrării cronologice a respectivelor fragmente, păreri sunt divergente, Petre Diaconu considerând că ele aparțin secolelor IX-X p.Chr.¹⁰

Apoi, în sectorul C1, aflat în partea de sud a sitului, au apărut trei fragmente ceramice (la adâncimea de 0,30-0,40 m), toate în apropierea unui edificiu roman târziu, cu zid exterior gros de 1,40-1,60 m, realizat din blocuri mari și mici de piatră legate cu pământ, dispus paralel cu *via forensis*¹¹. Acestea li se adaugă alte descoperiri medieval-timpurii din timpul campaniilor sistematice din anii 2008-2009, când s-a făcut decoperțarea unei noi zone aflată la vest de edificiul amintit, apărute în secțiunile Cs 13 și Cs 14, imediat sub nivelul vegetal, în partea superioară a dărâmăturii. Cu această ocazie, au fost identificate obiecte mărunte din metal (printre care și două cataramă de mici dimensiuni) și fragmente ceramice (Pl. II). Acestea din urmă proveneau de la oale fără toartă, arse oxidant, cu sau fără profunzime, confecționate la roata lentă din lut comun în componența căruia se află, după caz: nisip de granulație fină, mică și calcar alb mărunț; nisip de granulație medie; nisip de granulație medie și rare microprundișuri. La două din fragmente se păstrează partea superioară a vasului, cu buza rotunjită, răsfrântă spre exterior. Diametrul gurii acestora era de 13 cm. Ceramica a fost ornamentată prin tehnica inciziei cu: linii orizontale fine peste care au fost trasate fascicule scurte în zona umărului; linie în val în zona umărului secundată de linii orizontale; respectiv alveole urmate de bandă de linii în val în zona umărului, apoi probabil câmp de linii orizontale. Două fragmente provin de la vase arse oxidant, fără profunzime, confecționate din pastă caolinoidă, cu nisip fin sau mediu, la roata lentă și rapidă. Acestea au fost ornamentate prin tehnica inciziei cu câmp de linii orizontale peste care au fost trasate linii ușor oblice, respectiv linii orizontale fine.

Cele două cataramă sunt de dimensiuni mici, au fost executate din bronz și prezintă decor. Prima (inv. 49.037) are L = 2,25 cm, l = 1,56 cm și gr. = 0,21 cm (Pl. II/8). A doua (inv. 49.038) are L = 2,17 cm, l = 1,22 cm și gr. = 0,25 cm (Pl. II/9). Analogii pentru aceste piese sunt cunoscute la Dinogetia-Garvăn¹² (secolul al XI-lea p.Chr.), Păcuiul lui Soare¹³ (secolul al XI-lea p.Chr.), Novosel¹⁴ (secolul X - prima jumătate a secolului XI), Odărca¹⁵ (secolul X - începutul secolului XI), Preslav¹⁶ (secolele IX-XI), Središe¹⁷ (veacurile IX-X) și la Abritus-Razgrad¹⁸ (sfârșitul secolului al X-lea p.Chr.), împreună cu unelte pentru scris.

7 Baraschi 1991, p. 133, n. 3.

8 Papuc 1979, p. 67.

9 Papuc 1979, p. 77; același autor revine și indică o altă dată probabilă de demantelare a incintei de blocurile ecarisate, și anume la sfârșitul secolului XIX, pornind de la descoperirea unei monede emise pentru regele Carol I, cf. Papuc 1986, p. 170.

10 Diaconu 1992, p. 325-326.

11 Papuc, Talmațchi 2004, p. 16.

12 Ștefan, Barnea, Comșa, Comșa 1967, p. 289, fig. 171/8, p. 295, fig. 173/21, p. 298-299.

13 Diaconu, Vilceanu 1972, p. 155, fig. 62/14-15, 158.

14 Bonev, Dončeva, 2011, p. 236-237, p. 296, pl. LIV/632-636, p. 316.

15 Dončeva-Petkova, Ninov, Parușev 1999, p. 99, pl. XLV/567.

16 Georgiev, Dimitrov 2004, p. 85, pl. II/7.

17 Atanasov 1985, p. 129, pl. I/4.

18 Dzanev 2005, p. 102, fig. 20.